
Endre for å bevare, bevare for å endre

Kirkelederes arbeid gjennom avviklingen av den tradisjonelle statskirkeordningen

HELGE NYLENNA

PhD, VID vitenskapelige høyskole

hn534@kirken.no ORCID 0000-0003-2490-8489

Innledning

Tidligere kirkerådsdirektør Jens-Petter Johnsen har skrevet i en artikkel (Johnsen, 2017) om hvordan han den 9. april 2008, på vei inn i et fly til Stavanger, ble ringt av daværende statsråd Trond Giske. Det nærmet seg et forlik om statskirkeordningen, og Johnsen var ønsket til å være en del av prosessen. Han måtte derfor snu i gaten på Gardermoen, og tilbrakte det neste døgnet i departementet og på Stortinget. Den 10. april ble kirkeforliket inngått mellom alle de politiske partiene på Stortinget.

Johnsens opplevelse på Gardermoen kan synes anekdotisk, men tydeliggjør sentrale dimensjoner i samhandlingen mellom politikere og kirkeledere i prosessen fram mot grunnlovsendringene i 2012. Ikke minst blir dette synlig av at ekspedisjonssjef i Kirkedepartementet Ole Herman Fisknes ikke ble værende i Oslo i april 2008, men dro til Stavanger og holdt statsrådets tale på prostekonferansen. Som Fisknes uttalte senere: «Jeg aner ingenting om prosessen. Jeg var ikke inne i bildet på et eneste tidspunkt, og var da borte under samtalene» (Nylenna, 2021, s. 74). Prosessen fram mot endringene i relasjonen mellom stat og kirke var i høyeste grad en særegen politisk prosess, hvor aktører fra Den norske kirke (Dnk) spilte en sentral rolle.

Da den norske grunnloven ble endret og Dnk ikke lenger skulle være uttrykk for statens offisielle religion, var dette kulmineringen av en prosess som hadde vart i mange år. I forkant av endringene hadde krefter innen Dnk arbeidet målrettet for å sikre støtte både blant politikere og medlemsmassen i kirken for endringene. Gjennom blant annet å artikulere et nytt narrativ om Dnks relasjon til staten og det norske samfunn og gjennom pragmatiske forhandlinger med politikere, bidro kirkeledere på avgjørende vis til å forme ikke bare Dnk, men hele religionspolitikken i Norge.

Endringene i statskirkeordningen har vært rikelig dokumentert de siste årene, ikke minst fra et religionssosiologisk (Askeland & Schmidt, 2015; Furseth, 2018) og juridisk (Hjorthaug, 2021; Michalsen, 2021) perspektiv. Det har imidlertid vært gjort mindre arbeid knyttet til mobilisering av aktørskap blant kirkelige ledere. Gjennom mitt doktorgradsarbeid har jeg gått inn i de kirkelige ledernes arbeid og analysert hvordan de arbeidet for å endre den norske statskirkeordningen.

Som en presentasjon av mitt doktorgradsarbeid på norsk, er denne artikkelen i all hovedsak en gjengivelse av kappen og hovedfunnene i avhandlingen *Change to Preserve, Preserve to Change. Church Leaders' Institutional Work During the Disestablishment of the Norwegian State Church* (Nylenna, 2024b) som ble forsvart for graden Philosophiae Doctor (Ph.D.) ved VID vitenskapelige høyskole i november 2024.

Avhandlingen var primært forankret i organisasjonssosiologi, og drøftingen og funnene knyttet opp til faglige diskurser innenfor organisasjonsfaget mer enn ekklesiologien. Formålet med denne artikkelen er derfor å gi en fremstilling av avhandlingen med et mer kirkenært blikk, for slik å presentere en analyse av trolig den største begivenheten i nyere norsk kirkehistorie.

Fra luthersk homogenitet til religiøs pluralisme

I en redegjørelse om kirkeforliket fra 2008 sa Halvard Ingebrigtsen, tidligere statssekretær i Kirkedepartementet (Ap), at «Jeg tror det viktigste politiske bak-teppet for nesten alle parti, for å starte med det, var at Norge hadde forandret seg. [...] Andre religioner og livssyn hadde fått større plass. Kirkas plass og posisjon hadde forandret seg» (Nylenna, 2021, s. 64). Norge hadde endret seg fra å være et religiøst homogent samfunn i 1814, hvor statens primære anliggende i religionsspørsmål var å forsvare og fremme den evangelisk-lutherske religion, til et religiøst og kulturelt mangfoldig samfunn, hvor statens primære anliggende i religionsspørsmål var å forsvare innbyggernes religionsfrihet (Prop. 130 L (2018–2019) s. 133; Nylenna & Lundgren, 2024). Dette henger igjen sammen med økt forekomst av andre religioner i Norge, ikke minst på grunn av økt immigrasjon fra 1970-tallet og økt sekularisering, de senere år særlig uttrykt gjennom synkende

antall dåpshandlinger som igjen fører til færre nye medlemmer i Dnk: I 1960 var 96% av befolkningen medlemmer i Dnk, i 1980 93%, og i 2000 87 % (NOU 2006: 2). I 2025 er prosentandelen 62.

Parallelt med de endrete sosiologiske forutsetningene for Dnks rolle som statskirke, arbeidet den kirkelige reformbevegelsen for endrete betingelser for relasjonen mellom stat og kirke. Reformbevegelsen hadde sin gryende start som en reaksjon på liberalisering av religionslover på 1840-tallet, og fant sin form og plattform gjennom den frivillige kirkeorganisasjon fra 1870-tallet (Aarflot, 2015). Gjennom 1900-tallet fikk denne bevegelsen flere gjennomslag, blant annet i opprettelsen av menighetsråd (1920), bispedømmeråd (1933), Kirkerådet (1969) og Kirkemøtet (1984). Reformbevegelsens ideologiske program, slik den etter hvert fremsto, kan best spores til to kommisjoner på 1960-tallet: Birkeli- og Støylen-kommisjonene tematiserte fra kirkelig hold relasjonen mellom stat og kirke. Særlig sistnevnte går langt i å argumentere for et skille mellom stat og kirke; Dnk trengte en styringsstruktur som sprang ut av kirkens egne rammer (Løvlie, 2022, s. 194). Gjennom 1900-tallet fikk Dnk demokratiske organer som kunne være tale- rører for kirkelig selvstendighet og lokal myndighet, og gjennom reformbevegelsen ble det utviklet en ekklesiologi og selvforståelse som la til rette for at Kirkerådet i 1998 kunne oppnevne et utvalg som skulle utrede forholdet mellom stat og kirke, senere kjent som Bakkevig 1.

Oppsummert kan vi fastslå at legitimiteten til Dnk som statskirke var under press både utenfra og innenfra på slutten av det forrige årtusen: Den norske stat, som et liberalt demokrati, kunne vanskelig argumentere prinsipielt for å holde seg med en offentlig religion. Dnk, som trossamfunn, kunne vanskelig godta at Regjeringen utnevnte biskoper og fastsatte kirkeordningen. For de kirkelige lederne ble det derfor viktig å arbeide for at Dnk hadde legitimitet både overfor stat og storsamfunn, og internt blant kirkens tilsatte og medlemmer.

Før vi går videre inn i kirkeledernes arbeid, er det verdt å ta med seg noen teoretiske perspektiver fra organisasjonsfaget, knyttet til institusjonell teori, legitimitet og aktørskap.

Institusjonell teori, legitimitet og aktørskap

Institusjonell teori har de siste tiårene blitt dominerende innenfor forskning på organisasjoner (Greenwood et al., 2017). Med en forståelse av organisasjoner som åpne systemer (Scott, 2003) som på ulike måter forholder seg til samfunnet rundt dem, avviser institusjonell teori en forståelse av organisasjoner som rent funksjonelle enheter kun rettet mot å oppnå bestemte mål. Sosiologen W. Richard Scott (f. 1932), definerer institusjoner som «bestående av regulative, normative

og kulturell-kognitive elementer som, sammen med tilhørende aktiviteter og ressurser, skaper stabilitet og mening til det sosiale liv» (Scott, 2014, s. 56). Stephen Sirris og Harald Askeland (2021, s. 19) omtaler institusjoner som «kulturelle regler som gir kollektiv mening og verdi til konkrete enheter og aktiviteter». I den vestlige, politiske konteksten har demokrati, byråkrati, kapitalisme, kjernefamilien og religion blitt forstått som de fem store institusjonene (Friedland & Alford, 1991; Thornton et al., 2012).

Institusjonalisme innen organisasjonsteorien, slik den ble utviklet gjennom 1980-tallet (Powell & DiMaggio, 1991), vektla institusjoner som varige størrelser som organisasjoner tilpasser seg. Legitimitet ble et nøkkelbegrep (Suchman, 1995) og i hjertet av teorien ligger forståelsen av at organisasjoner må ha legitimitet og bli vurdert som «passende» (appropriate) i sitt institusjonelle miljø. For Dnk kan dette bli forstått som at man må ha legitimitet i rettslig, moralsk og kulturell forstand. Det sistnevnte henspiller på en tatt-for-gitthet (Scott, 2014), at samfunnet forstår en sosial orden som «naturlig» fordi «det er slik vi gjør det her». På slutten av 90-tallet hadde Dnk legitimitet i rettslig forstand, trygt forankret i flere grunnlovsparagrafer. Moralsk sett var det derimot mer krevende, slik det ble vist til ovenfor: Et økt press på religiøs likebehandling problematiserte den særstillingen Dnk hadde i samfunnet. Dette ga også utslag i det kulturell-kognitive: Det var ikke lenger selvsagt at Dnk skulle ha den posisjonen den hadde.

En kritikk mot institusjonell teori har vært at organisasjoner blir redusert til passive mottakere av kulturelle normer og forventninger. Som en reaksjon på dette, har det blitt utviklet en teoretisk retning som i større grad tar innover seg at organisasjoner har aktørskap, og er i stand til å påvirke de ytre rammene som dikterer deres virksomhet. Institusjonelt arbeid (Lawrence & Suddaby, 2006; Lawrence et al., 2009) har gitt et rammeverk for å analysere hvordan organisasjoner skaper, vedlikeholder og forstyrrer institusjoner. Som det vil bli drøftet nedenfor, kan dette være en måte å forstå og ramme inn kirkeledernes arbeid fra opprettelsen av kirke/stat-utvalget i 1998 og fram til endringene i grunnloven i 2012 og ny trossamfunnslov i 2021.

Metode: Dokumenter, aktørseminar og intervjuer

Det er ingen mangel på utredninger og andre skriftlige dokumenter knyttet til prosessene fram til endringene i Grunnloven: *Samme kirke - ny ordning* (182 sider), NOU 2006: 2 *Staten og Den norske kirke* (215 sider), *Styrket demokrati i Den norske kirke* (84 sider), St. meld. nr 17 (2007–2008) *Staten og Den norske kirke* (127 sider) og *Kjent inventar i nytt hus* (630 sider), for å nevne de mest sentrale. Dokumentene danner et godt grunnlag for å forstå hvilke tematikker som var til drøfting

i prosessene, og hvilken historieforståelse, hvilke ideer og verdier som dannet grunnlaget for politikktutformingene både fra statlig og kirkelig side. Samtidig gir skriftlige dokumenter mindre innsikt i handlingene og forhandlingene som ligger bak det formulerte.

For få bedre innsikt i hvorfor ting utspilte seg slik det gjorde, inviterte jeg og *Senter for verdibasert ledelse og innovasjon* ved VID vitenskapelige høyskole sentrale kirkeledere til to aktørseminarer sensommeren 2021 om hva som skjedde og hvorfor utviklingen ble som den ble. Aktørseminar er en metode for å dokumentere nyere historie gjennom såkalt elite-oral history (Tansey, 2006), hvor aktører som sto sentralt i en prosess deler av sine erfaringer. Alt som ble sagt har blitt tatt opp, transkribert og publisert som åpen data, tilgjengelig for alle (Nylenna, 2021).

På seminarene kom det fram detaljer som ikke har vært offentlig frem til nå, og som forteller noe om hvordan tilsynelatende små enkelthendelser kan bidra til å forme prosesser: En tilsettingsprosess i Majorstua kirke rokket ved utvalgsarbeidet i det første Bakkevig-utvalget (Nylenna, 2021, s. 49–50). Statens kirke/stat-utvalg kunne bli kalt Vad Nilsen-utvalget i stedet for Gjønnnes-utvalget (Nylenna, 2021, s. 58–59). Et gruppemøte i Arbeiderpartiet på Stortinget var avgjørende for plassering av fast presesembete til Nidaros (Nylenna, 2021, s. 142). Samtidig viste seminarene at det primært var en enighet blant kirkens lederskap både om målene for kirkens arbeid med å endre relasjonene mellom stat og kirke, og om hvordan dette narrativet formidles 10 til 25 år etter at hendelsene utspilte seg.

På bakgrunn av emner tematisert under aktørseminaret, gjennomførte jeg 12 dybdeintervjuer, hvorav 11 av informantene deltok på aktørseminarene. Videre ble en rekke relevante skrevne dokumenter fra den aktuelle tidsperioden analysert.

På bakgrunn av det empiriske materialet, satt i dialog med institusjonell teori, skrev jeg tre artikler som ble inkludert i doktorgradsavhandlingen: Den første artiklene omhandler demokratireformen i Dnk (Nylenna & Sirris, 2023), den andre om artikuleringen av en ny organisasjonsidentitet (Nylenna, 2024a), mens den siste drøfter hvordan kirkerådsdirektørene arbeidet med tematikken fra 1998 til 2021 (Nylenna, 2024c). På bakgrunn av temaer fra disse artiklene, vil kirkeledernes arbeid med legitimitet og organisasjonsidentitet for Dnk drøftes.

En kirke med legitimitet

Som tidligere beskrevet, er legitimitet et kjernebegrep i institusjonell teori, og legitimiteten til statskirkeordningen var under press. Interessant i dette er hvordan Bakkevig 1, gjennom *Samme kirke – ny ordning*, knyttet legitimitetsproblematikken til staten, ikke kirken: Det var den norske staten som hadde et prinsipielt problem, ikke kirken. Hovedutfordringen med statskirkeordningen forstås derfor

som at en liberal stat ikke kan holde seg med én religion. Denne måten å argumentere på skilte seg fra tidligere kirkelig argumentasjon hvor hovedtyngden var lagt på kirkelig selvstendighet, knyttet til at det var et problem for kirken å være underlagt en sekulær stat.

I teorier omkring legitimitet, skiller man mellom legitimitet-som-eiendom og legitimitet-som-prosess (Suddaby et al., 2017). Legitimitet-som-eiendom forstår legitimitet som noe som til en viss grad er varig og som man kan være i besittelse av, nært knyttet til dagligdags omtale av at noe *har* legitimitet. Legitimitet-som-prosess vektlegger at om noe oppfattes som legitimitet eller ikke, er i kontinuerlig forhandling. Dialektikken mellom de to er derfor i stor grad et spørsmål om statisk og dynamisk legitimitet.

I prosessen med å endre statskirkeordningen, ble spørsmålet om legitimitet særlig knyttet til det kirkelige demokratiet. Statssekretær Ingebrigtsen uttalte på aktørseminaret at «vi som forhandlet om det, hadde et inntrykk av at kirka var i orden organisatorisk. Det tror jeg er en viktig forutsetning. For det hadde kunnet bli en helt annen debatt hvis ikke det var tilfelle» (Nylenna, 2021, s. 36). Dnk hadde gjennom 1900-tallet opparbeidet en organisasjon og struktur som ble oppfattet som legitim og kapabel til å drifte virksomheten. Samtidig gjorde den svake opplutningen omkring demokratiet, med deltakelse på omtrent 4% i 2005, at politikerne krevde en demokratisk reform for at kirken kunne oppnå nødvendig demokratisk legitimitet til å overta ansvar for å fastsette egen lovgivning og utpeke biskoper. Kirkeforliket hadde derfor som premiss at grunnlovsendringene først kunne iverksettes når en slik reform var gjennomført (Kirkedepartementet, 2008). Dette kan forstås som legitimitet-som-eiendom, at dersom Dnk oppfylte bestemte kriterier ville politikerne gi en legitimitet gjennom endrete grunnlovsparagrafer. Disse paragrafene er varige og må dermed til en viss grad forstås som noe Dnk *har* (Nylenna & Sirris, 2023).

Et viktig premiss for demokratiutvalget, Bakkevig 2, var at både direkte og indirekte valgordninger hadde kirkelig legitimitet (Kultur- og Kirkedepartementet, 2008). Den kirkelige responsen på politikernes krav kan derfor langt på vei anses som pragmatisk. Der flere av informantene i doktorgradsprosjektet var tydelige på at de støttet en omlegging av den demokratiske ordningen til å i større grad legge opp til direkte valg, og alle var samstemte i et ønske om å øke valgdeltakelsen, var det også tydelig at dette punktet var viktigere for politikerne enn for kirkelederne. På ett vis kan det synes som om det ble tatt imot på en måte som forsto reformen som noe kirken måtte gå med på for å få den myndigheten man ønsket.

Den kontinuerlige endringen av kirkedemokratiet i årene etter forliket, viser videre at det som hadde politisk legitimitet ikke nødvendigvis hadde det i kirken. Den pågående debatten om hva kirkedemokratiet er og hvordan det

skal organiseres, tydeliggjør at demokratiet også må forstås i lys av legitimitet-som-prosess, og slik gjenstand for kontinuerlig forhandling.

Folkekirke som organisasjonsidentitet

Organisasjonsidentitet forstås som svaret når en organisasjon spør seg «hvem er vi?» (Pratt et al., 2016). Viktig for dette har vært å beskrive hva som er sentralt i og for organisasjonen, hvordan den skiller seg fra andre og at disse faktorene må ha en viss stabilitet (Albert & Whetten, 1985). Historisk sett har Dnks rolle som statskirke vært sentralt, men ikke uttømmende, for organisasjonsidentiteten: Spenningsene knyttet til ekklesiologien fra begynnelsen av reformbevegelsen, hvor statskirkens rigide form sto i opposisjon til en åndelig fornyelse og hvor liberale strømninger i både teologi og stat utfordret det bestående (Aarflot, 1999), viser at det fra kirkelig hold har blitt bevart en selvstendig identitet også gjennom lange perioder som en fullt ut integrert del av statsapparatet.

I prosessen med å endre relasjonen mellom stat og kirke, fremstår dokumentet *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (Kirkerådet, 2004) som avgjørende for å artikulere organisasjonsidentiteten i en ny samfunnsdynamikk. Utformet primært som en respons på Gjønnnes-utvalget om å formulere egen identitet, fungerte arbeidet med dokumentet også som en styrking av kirkelig selvbevissthet (Nylenna, 2024c, s. 43): Forslagene fra Bakkevig 1s utredning *Samme kirke – ny ordning* (Kirkerådet, 2002) hadde møtt motstand fra lokalt plan i kirken, og det var et mål for den kirkelige ledelse å samle kirken om et en felles virkelighetsforståelse og narrativ om Dnk.

I *Identitet og oppdrag* fremmes et narrativ som i stor grad knyttet Dnk til det norske samfunnet og det norske folk, men i mindre grad til staten: Dnk er forenklingen av den kirke som spredte seg i landet på 1000-tallet og har en identitet knyttet til et eget trosgrunnlag. Selv om staten anerkjennes som sentral for Dnk, problematiseres statskirkeordningen i tråd med det som gjøres i Bakkevig 1.

Det var sentralt i identitetsarbeidet, som ble gjort fram mot endringene i grunnloven, at det ble kommunisert at Dnk ville forbli slik den var, også med et endret rettslig grunnlag (Nylenna, 2024a). Ettersom identiteten forstås knyttet til folkekirkebegrepet, blir relasjonen med staten mindre avgjørende for kirkens *esse*. Med en slik forståelse handlet det kirkelige arbeidet med avviklingen av den tradisjonelle statskirkeordningen om å sikre legitimiteten til Dnk ved å insistere på at identiteten som folkekirke ikke ville endres, samtidig som et endret rettslig grunnlag ville styrke legitimiteten i et religiøst mangfoldig samfunn. Dette blir særlig illustrert gjennom formuleringen i ny § 16 i grunnloven som fastslår at Den norske kirke *forblir* Norges folkekirke.

Kirkelederes institusjonelle arbeid

Institusjonelt arbeid, som faglig teori, forsøker å unngå å havne i en beskrivelse av aktører som enten fullstendig bundet av sosiale og kulturelle normer (cultural dopes) eller uti fra en «sterke menn i historien»-fortelling hvor man alene kan endre retningen samfunnet går (Lawrence et al., 2009). Slik var det også for kirkelederne i Dnk. På den ene siden arbeidet tiden sammen med reformbevegelsen i å endre relasjonen mellom kirke og stat: Gitt tendensen av sekularisering og økt religiøst mangfold vil det være rimelig å anta at grunnloven slik den var formulert før 2012 ville blitt endret også uten at Dnk, gjennom Bakkevig 1, tok initiativ til det. Samtidig er det også rimelig å anta at det at Dnk satte seg i førersetet ved å nedsette et eget stat/kirke-utvalg i 1998 bidro til å forme både prosess og sluttresultat: Verken grunnloven eller religionspolitikken ville sett lik ut som i dag om det ikke hadde vært for det arbeidet som ble gjort fra kirkelig hold.

Det var et ønske om endring i relasjonen mellom stat og kirke og en vilje til å arbeide for det i den kirkelige ledelsen. Dette arbeidet inkluderte en rekke ledere innenfor kirken, både valgte representanter, biskoper og administrativ ledelse. Kirkerådsdirektørene fremstår imidlertid som særlig viktige, gitt deres posisjon og arbeid gjennom prosessen (Nylenna, 2024c). Som toppledere har slike aktører et nettverk og muligheter andre ikke har, og ledere kan forstås som mektige organisasjonsmedlemmer som kan bruke deres privilegerte posisjon, makt og status til å bevare og utvide sine interesser (Hampel et al., 2017, s. 569). Ikke minst blir dette synlig gjennom Jens-Petter Johnsens beretning fra 2008 (Johnsen, 2017), men også Erling Pettersen, direktør i Kirkerådet fra 1996 til 2006, fortalte om å fremme kirkens interesser og modne politikere mot å endre relasjonen mellom stat og kirke (Nylenna, 2024c).

Tidligere kirkerådsleder Gunnvor Kongsvik uttalte etter Bakkevig 1 at «Når så mange av menighetsrådene ikke ønsker å endre forholdet mellom kirke og stat, sier det noe om at kirken stort sett fungerer på lokalplanet. [...] Når så mange av høringsinstansene på regionalt og sentralt nivå ønsker endringer, henger det kanskje sammen med at de klarere ser hva ulempene ved den sammensatte, uklare styringsstrukturen på topplanet fører med seg» (Nylenna, 2021, s. 53). De kirkelige lederne på topplanet virket, som nevnt i presentasjonen av aktørseminarene, stort sett samkjørte i sine mål og metoder for arbeidet knyttet til relasjonen mellom kirke og stat. En slik samkjørthet kan derimot ikke spores inn mot spørsmål om kirkeordning og distribusjon av makt innad i kirken, hvor de prinsipielle uenighetene er større (Nylenna, 2019)

Oppsummering

Endringen av relasjonen mellom Dnk og den norske stat gjennom kirkeforliket i 2008, endringer i grunnloven i 2012, opprettelsen av Dnk som eget rettssubjekt i 2017 og ny trossamfunnslov i 2021 var et resultat av ulike faktorer. Uten å underkjenne betydningen av større endringer og trender i samfunnsutviklingen, argumenterer jeg i mitt doktorgradsprosjekt for at kirkeledernes intensjonelle arbeid bidro på avgjørende vis til å forme hvordan en ny relasjon mellom kirke og stat, og i kraft av det, hele religionspolitikken i Norge ble seende ut.

Gjennom demokratireformen fikk Dnk den legitimiteten den trengte av politikerne til å endre lovverket. Samtidig har endringene i valgordningen i etterkant av reformen vist hvordan det kirkelige demokrati er i kontinuerlig forhandling på jakt etter en ordening som har legitimitet både blant kirkens medlemmer, valgte representanter og i øvrige kirkelige sammenhenger.

Artikleringen av kirkens organisasjonsidentitet som folkekirke bidro til å fremme et begrep som både distanserte kirken fra staten samtidig som det signaliserte en kontinuitet, ikke minst knyttet til at kirken skulle *forbli* folkekirke. Slik sett var det påfallende at det i etterkant måtte gjøres et arbeid på hva som mentes med begrepet (Dietrich et al., 2015) og at folkekirke hos enkelte kun forstås som et retorisk, ikke ekklesiologisk, begrep (Bakkevig, 2015).

Kirkeledernes arbeid handlet på overordnet plan om å endre og bevare: Endre det juridiske grunnlaget og bevare identiteten til kirken. Det første var en udiskutabel suksess: Dnk er ikke lenger et uttrykk for statens offisielle religion, Dnk avgjør selv sitt eget lovverk og utpeker biskoper. Det andre er derimot noe mer usikkert: Er Dnk den samme i 2025 som den var i 2005? Med denne samme læren, de samme byggene, og folkene er det lett å argumentere for et ja. Samtidig er det også noe som er endret, både i egen og andres forståelse av hvem Dnk er i dagens samfunn. Kirkerådets utredning om Den norske kirke i et livssynsåpent samfunn søker å reflektere over dette (Kirkerådet, 2024), og de kommende årene vil trolig tydeliggjøre i enda større grad hvordan Den norske kirke er endret gjennom transformasjonen fra statskirke til lovforankret folkekirke.

Litteratur

- Albert, S., & Whetten, D. A. (1985). Organizational identity. *Research in Organizational Behaviour*, 7, 263–295.
- Askeland, H., & Schmidt, U. (2015). *Church Reform and Leadership of Change* (Vol. 12). Pickwick Publications.

- Bakkevig, T. (2015). Folkekirken – et retorisk begrep (og knapt noe annet)? In S. Dietrich, H. Elstad, B. Fagerli, & V. L. Haanes (Eds.), *Folkekirke nå* (pp. 197–204). Verbum Akademisk.
- Dietrich, S., Elstad, H., Fagerli, B., & Haanes, V. L. (2015). *Folkekirke nå*. Verbum Akademisk.
- Friedland, R., & Alford, R. R. (1991). Bringing Society Back In: Symbols, Practices, and Institutional Contradictions. In W. W. Powell & P. J. DiMaggio (Eds.), *The New Institutionalism in Organizational Analysis* (pp. 232–263). The University of Chicago Press.
- Furseth, I. (2018). *Religious Complexity in the Public Sphere*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-55678-9>.
- Greenwood, R., Oliver, C., Lawrence, T. B., & Meyer, R. E. (2017). Introduction: Into The Fourth Decade. In R. Greenwood, C. Oliver, T. B. Lawrence, & R. E. Meyer (Eds.), *The Sage Handbook of Organizational Institutionalism* (2 ed., pp. 1–24). Sage Publications, Ltd.
- Hampel, C. E., Lawrence, T. B., & Tracey, P. (2017). Institutional work: Taking Stock and Making it Matter. In R. Greenwood, C. Oliver, T. B. Lawrence, & R. E. Meyer (Eds.), *The Sage Handbook of Organizational Institutionalism* (2 ed., pp. 558–590). Sage Publications, Ltd.
- Hjorthaug, T. B. (2021). Tidligere § 2 første og andre punktum (1814–2012) In O. Mestad & D. Michalsen (Eds.), *Grunnloven. Historisk kommentarutgave 1814–2020* (Vol. Universitetsforlaget, pp. 91–114). <https://doi.org/10.18261/9788215054179-2021-007>
- Johnsen, J.-P. (2017). Stat og kirke 2017 – en selvstendig folkekirke. *Kirke og Kultur*, 122(1), 73–86. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3002-2017-01-07>
- Kirkedepartementet. (2008). *Kirkeforliket*. Oslo, Norge. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kkd/vedlegg/prm35-08_stat_kirke_vedlegg_endelig_avtale.pdf.
- Kirkerådet. (2002). *Samme kirke – ny ordning. Om ny ordning av Den norske kirke, med særlig vekt på forholdet mellom kirke og stat*. Den norske kirke. https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeordningen/2002-2012/bakkevig_utvalget_2002.pdf.
- Kirkerådet. (2004). *Den norske kirkes identitet og oppdrag. Uttalelse fra Kirkemøtet 2004*. Den norske kirke. https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/planer-vijsjonsdokument-og-strategier/identitet_oppdrag_2004_bokmaal.pdf.
- Kirkerådet. (2024). *Den norske kirkes selvforståelse og rolle i det livssyns åpne samfunnet*. <https://www.kirken.no/nn-NO/om-kirken/aktuelt/rappport-om-den-norske-kirke-i-et-livssynsapent-samfunn/>.
- Kultur- og Kirkedepartementet. (2008). *Styrket demokrati i Den norske kirke. Instilling fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Kultur- og kirkedepartementet, 13. februar 2008*. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kkd/kirke/v-0942binmat.pdf>.
- Lawrence, T. B., & Suddaby, R. (2006). Institutions and Institutional Work. In S. R. Clegg, C. Hardy, T. B. Lawrence, & W. R. Nord (Eds.), *The Sage Handbook of Organization Studies* (2 ed., pp. 215–254). Sage Publications, Ltd.
- Lawrence, T. B., Suddaby, R., & Leca, B. (2009). Introduction: Theorizing and Studying Institutional Work. In T. B. Lawrence, R. Suddaby, & B. Leca (Eds.), *Institutional Work: Actors and Agency in Institutional Studies of Organizations* (pp. 1–28). Cambridge University Press.

- Løvlie, B. (2022). Biskop Per Juvkam og reformarbeidet i Den norske kirke. In A. Aschim, B. Afset, H. Elstad, & B. Løvlie (Eds.), *Tru, språk, historie. Heidersskrift til Per Halse* (pp. 185–206). Cappellen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.165>
- Michalsen, D. (2021). § 2. In O. Mestad & D. Michalsen (Eds.), *Grunnloven. Historisk kommentarutgave 1814–2020*. Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215054179-2021-006>.
- NOU 2006: 2. (2006). *Staten og Den norske kirke*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/62409504b06e47c68098feaadee668d1/no/pdfs/nou200620060002000dddpdfs.pdf>.
- Nylenna, H. (2019). *Hvordan forstås ledelse og organisasjon i de sentralkirkelige organer i utviklingen av ny kirkeordning for Den norske kirke?* [VID vitenskapelige høgskole]. <http://hdl.handle.net/11250/2618982>.
- Nylenna, H. (2021). *Stat(s)kirke – Aktørseminar om prosessen fram mot, og i etterkant av, endringer i relasjonen mellom stat og kirke (2021/2)*. (VID rapport, Issue. V. S. University). <https://hdl.handle.net/11250/2834754>.
- Nylenna, H. (2024a). Bridging Organizational Identity Work and Institutional Work: Preserving the Identity of the Church of Norway Through Institutional Change. *Scandinavian Journal of Management*, 40(2). <https://doi.org/10.1016/j.scaman.2024.101332>.
- Nylenna, H. (2024b). *Change to Preserve, Preserve to Change. Church Leaders' Institutional Work During the Disestablishment of the Norwegian State Church*. [VID Specialized University]. Oslo.
- Nylenna, H. (2024c). Leading the church through institutional change: Institutional work during the disestablishment of the state church in Norway. *Scandinavian Journal of Leadership & Theology*, 11. <https://doi.org/10.53311/sjlt.v11.116>.
- Nylenna, H., & Lundgren, L. (2024). State Church and Religious Equality: A comparative study of competing logics during the process of changing relations between state and church in Sweden and Norway. *Journal of Church and State*. <https://doi.org/10.1093/jcs/csado98>
- Nylenna, H., & Sirris, S. (2023). A legitimate church democracy? Legitimacy work and democratic reform during the separation of Church and State in Norway. *Journal of Church and State*, 65(2), 197–222. <https://doi.org/10.1093/jcs/csaco96>.
- Powell, W. W., & DiMaggio, P. J. (1991). *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. The University of Chicago Press.
- Pratt, M. G., Schultz, M., Ashfort, B. F., & Ravasi, D. (2016). Introduction: Organizational identity. In M. G. Pratt, M. Schultz, B. E. Ashfort, & D. Ravasi (Eds.), *The Oxford Handbook of Organizational Identity* (pp. 1–18). Oxford University Press.
- Prop. 130 L (2018–2019). *Lov om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven)*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/3f22263abc9045fab51cd-bccdc4777e1/no/pdfs/prp201820190130000dddpdfs.pdf>.
- Scott, W. R. (2003). *Organizations. Rational, Natural, and Open Systems*. Prentice Hall.
- Scott, W. R. (2014). *Institutions and organizations. Ideas, Interests, and Identities* (4 ed.). Sage Publications, Inc.

- Sirris, S., & Askeland, H. (2021). Introduksjon til kirkelig organisering og ledelse. Et verdibasert og praksisorientert perspektiv. In S. Sirris & H. Askeland (Eds.), *Kirkelig organisering og ledelse. Et verdibasert og praksisorientert perspektiv.* (pp. 9–32). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/https://doi.org/10.23865/noasp.129>.
- Suchman, M. C. (1995). Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches. *The Academy of Management Review*, 20(3), 571–610. <https://doi.org/10.2307/258788>.
- Suddaby, R., Bitektine, A., & Haack, P. (2017). Legitimacy. *Academy of Management Annals*, 11(1), 451–478. <https://doi.org/10.5465/annals.2015.0101>.
- Tansey, E. M. (2006). Witnessing the witnesses; Potentials and pitfalls of the witness seminar in the history of twentieth-century medicine. In R. E. Doel & T. Söderqvist (Eds.), *The Historiography of Contemporary Science, Technology, and Medicine. Writing recent science.* (pp. 260–279). Routledge.
- Thornton, P., Ocasio, W., & Lounsbury, M. (2012). *The Institutional Logics Perspective. A New Approach to Culture, Structure, and Process.* Oxford University Press.
- Aarflot, A. (1999). *Trossamfunn og folkekirke. Om reformene i Den norske kirke de siste femti år.* Verbum.
- Aarflot, A. (2015). Motifs and Perspectives in the Reform Process of the Church of Norway. In H. Askeland & U. Schmidt (Eds.), *Church Reform and Leadership of Change* (pp. 18–37). Pickwick Publications.